

ґрунтується на двосторонній взаємодії зацікавлених соціальних суб'єктів, гуманістичну природу «public relations», пов'язану з узгодженням інтересів різних соціальних суб'єктів і суспільства, суспільства і влади, індивідуальних інтересів з інтересами держави і компаній.

Сьогодні, коли точиться війна між Україною та росією, піар перетворився на зброю, що впливає на масову свідомість. Інформаційна перевага не менш важлива, ніж перевага на ділянках фронту. Інформаційна війна вимагає застосування багатьох маніпуляційних засобів. В тому числі і чорного піару.

Список використаних джерел:

1. <https://tj.org.ua/chornij-piar/>
2. <https://prnews.io/uk/blog/chorniy-piar.html>

Abstracts: The nature of creating negative information and the use of the term «black PR» is considered.

Keywords: PR, public opinion, information, manipulation, society

УДК 327:070 (091) 14

ЗАСНУВАННЯ ПОСЕЛЕННЯ ВІТОВКА ЯК СЕРЕДНЬОВІЧНОГО ТОРГІВЕЛЬНОГО ОСЕРЕДКА

Березовська Тетяна Всеволодівна

*кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства
Миколаївський національний аграрний університет*

Анотація: Розглядається проблема торгівельних взаємовідносин між Кримом та Великим князівством Литовським та заснуванням торгівельного осередка Вітовка на теренах Миколаївщини

Ключові слова: торгівля, Великий князь, середньовіччя, татари, Крим.

Поселення Вітовка (сьогодні входить до адміністративних меж Миколаєва) було засноване Великим Литовським князем Вітаутасом або Вітовтом. Сталося це в другій половині XIV ст. і пов'язане із встановленням контролю над актуальною тодішньою торгівельною кон'юнктурою «Велике князівство Литовське-Крим».

Ця торгівля набула великого поширення. У Великому князівстві Литовському в моду навіть увійшли елементи східної культури, що прикрашали князівські інтер'єри. У резиденції литовських князів Тракаї навіть з'явилося караїмське поселення, а до почету князів входила татарська знать. До слова сказати, сьогодні нащадки караїмів мешкають в Тракаї, зберігають свою ідентичність, славляться ресторанами національної кухні, зокрема знаменитими пиріжками кебінаї, що стали надбанням і литовської кухні [3, с. 18]. Така історична близькість наштовхує на думку, а чому ж ми так замало знаємо про

перебування та діяльність Вітаутаса або Вітовта на Півдні України? Чому ці відомості обмежуються кількома рядками?

Загальні відомості мають вузький характер. Князь Вітовт (1350-1430pp.) побудував ряд укріплень на Південному Бугу та Дашів (Очаків) на березі Чорного моря. Виноградна Криця була названа Вітовкою та стала форпостом литовських князів у Північному Причорномор'ї. Але яка мета, діяльність та її наслідки супроводжували цей похід, який сучасники порівнювали із хрестовим, залишається поза увагою дослідників. Та чи ми маємо підстави дорікнути їм, адже об'єктивні умови такого дослідження відсутні.

По-перше, мова. Документи складені латинською. Є і такі, що складені литовською. У музеях Литви авторці не довелося зустріти жодного документу старослов'янською мовою. По-друге, місце їх зберігання на обмежується лише Литвою, сюди ж слід долучити Італію та Францію. Попри усі труднощі, значний внесок у розробку теми був зроблений дослідницею Оксаною Господаренко. Розглядаючи нумізматичний матеріал, знайдений на городищі Дніпроське-1 (Очаківський район), вона робить висновок, що забудова південних земель Великого князівства Литовського за Вітовта мала велике економічне значення, оскільки під захистом цих фортець розквітала сухопутна чорноморська торгівля [1, с.181].

Слід зазначити, що сухопутна торгівля – найнебезпечніший вид торгівлі середньовіччя. Для перевезення цінного вантажу необхідно було застосовувати велику охорону. А це неабиякі кошти. Що ж тоді залишалося в прибуток купцю, яка була його вигода? Який сенс такої торгівлі, якщо вона приносить збиток! З іншого боку, занепад зовнішньої торгівлі – шлях до занепаду економіки держави. Стоячи на захисті інтересів держави, Вітовт прагнув зробити шлях, що єднав Крим та Велике князівство Литовське, безпечним. Саме із цією метою Вітовт заснував лише та теренах нинішньої Миколаївської області укріплені замки Вітовка, Сокоlecь, Баликлій, Дашів. Завдяки розширенню кордонів Великого князівства Литовського до узбережжя Чорного моря Північне Причорномор'я почало заселятися. Степами пройшли караванні шляхи, головним із яких був «Королівський шлях» з Подолії до Криму з переправою через Південний Буг поблизу сучасного міста Первомайськ.

Для захисту від татарської навали Великий князь Вітовт заснував на території нинішньої Миколаївської області укріплені замки Вітовку (Миколаїв), Сокоlecь (Вознесенськ), Баликлій (при впадінні річки Чичиклеї в Південний Буг), Дашів (Очаків). Така система укріплень надала змогу Великому князівству Литовському запустити систему зовнішньої східної чорноморської торгівлі. Східні товари з Криму потрапляли до Північного Причорномор'я, а звідти транспортувалися до Великого князівства Литовського. Торгівельні оборудки того часу знаходилися під контролем Генуезької республіки, яка охоче налагоджувала свої торгівельні зв'язки з Великим князівством Литовським.

Такий світовий цивілізаційний порядок став можливим завдяки докорінним змінам, що відбулися в другій половині XIV ст. Адже ці землі контролювалися Золотою Ордою, яка мала великий зиск зі стягнення коштів із

генуезьких купців. Взагалі землі Північного Причорномор'я дослідники називали коридором народів. Степові народи перебували тут до середини XIII ст., коли цю територію взяли під свій контроль татаро-монгольські завойовники. Золота Орда поширила свій вплив на великі території. Проте із часом вона почала зазнавати рушійних наслідків – постійних міжусобних війн. У ці процеси дуже органічно вписалося й московське князівство, лягаючи то під одного, то під іншого хана. Скористався нагодою і Великий Литовський князь Ольгерд, який в 1362 р. в битві на Синіх Водах переміг золотоординських ханів, тим самим значно скоротивши територію підвладних Орді земель.

Таким чином, в другій половині XIV ст. Золота Орда почала втрачати свою могутність і фактично розділилися на декілька частин. Правителі кочових татарських орд Причорномор'я в цих умовах не отримували підтримки з боку централізованої влади і могли діяти на власний розсуд та економічну вигоду. Князь Вітовт використав складну внутрішньополітичну боротьбу в Орді й уклав союз із ханом Токтамишем, підтримавши його в боротьбі із Тимуром. Золотоординський хан вимушений був передати Вітовту Київську, Володимирську, Луцьку, Подільську, Кам'янецьку, Брацлавську, Соколицьку, Чернігівську, Курську землі. В договорі фігурує і місто Дашів. Це свідчить про той факт, що колись «буферна зона» стала частиною Великого князівства Литовського [2, с. 55].

Як вже зазначалося, через землі Степового Побужжя проходили торговельні шляхи. Головним був Королівський, що йшов від Поділля до Криму. Дістатися його можна лише переправившись через Південний Буг поблизу Первомайська, де в 1420 р. литовці спорудили кам'яний арковий міст та митницю. Міст називався Вітовт міст, а переправа – Вітовтів брід [1, с.185].

Об'єктивно діяльність князя Вітовта щодо налагодження та захисту торговельного шляху Велике князівство Литовське - Крим сприяло не лише процвітанню його держави та розквіту сухопутної чорноморської торгівлі, але й цивілізаційному поступу Південної України. Тут перетнулися та гармонійно розвивалися інтереси Генуезької республіки, Великого князівства Литовського та Кримського ханства. Є всі підстави вважати, що в Очаківському районі Миколаївської області були розташовані осередки генуезької торгівлі. Зокрема, йдеться про селище Дніпровське Очаківського району. На початку XXI ст. Тут було знайдено від 200 до 400 середньовічних монет [1, с.184].

Суходільний шлях був небезпечним і потребував військового супроводу торговельних караванів. Економічно вигідним і безпечним був водний шлях. Саме тому так швидко розвивалася Вітовка. Державний лад Великого князівства Литовського був розвинутим феодализмом, схожим на західноєвропейський. Система землеволодіння тісно пов'язувалася з військовою службою, що давало змогу литовським князям утримувати потужні збройні сили і вільно розпоряджатися всіма матеріальними ресурсами держави. Вітовт спрямовував свою діяльність на примноження цих матеріальних ресурсів через розширення зовнішньої торгівлі. Заснована ним фортеця Вітовка мала великі переваги над усіма поселеннями узбережжя, бо була розташована на водному шляху, що єднав її з Соколами (Вознесенськ) і далі до сучасного

Первомайська. Немає потреби наголошувати, що Південний Буг був в ті часи глибоким та судноплавним.

Про значення Вітовки красномовно свідчить той факт, що сюди потягнулися львівські купці, які прагнули закріпитися в регіони та придбати землі. Але беніфіціарами торгівлі, безумовно, виступали генуезці. Старовинні генуезькі карти XIII-XIV ст. ставлять питання про величезне стратегічне значення Північного Причорномор'я та значної частини території, що гіпотетично сягає сучасної Первомайщини. Особливі позначки на карті має і Кінбурнська коса, і територія сучасного Миколаєва, і всі засновані Вітовтом фортеці. Дати чітку відповідь на запитання, чому генуезькі підприємці особливо виокремлювали зазначену територію авторка не ризикує. Так само, як і відповісти на запитання, де могли розташовуватися складські приміщення, такі необхідні при сортуванні та вантажі товарів. Адже карти були створені ще до заснування Вітовтом фортець. Татарські ватаги мали необмежені можливості грабувати чуже майно, якщо воно недостатньо охоронялося. Інша справа, коли товар надійно захований. Всім миколаївцям відомо про підземні ходи, що існували ще до заснування міста. Візьмемо на себе сміливість назвати ці ходи комунікаціями. Спеціалісти знають і про великі підземні «зали№ в районі Морського порту та кінотеатру «Батьківщина». А чи не могли вони слугувати схованками цінного вантажу. Але це лише припущення, яке потребує перевірки та ретельного дослідження.

Що ж до вищезгаданих карт, то авторка ознайомила їх на виставці матеріалів французького дослідника, професора Мішеля Баларда (див. рис.1) Виставка експонувалася в 2020 р. в Національному заповіднику «Софія Київська». Як доброзичливий дослідник автор виставки надав посилання на Французьку національну бібліотеку (BNF.MS esp.30). Одну із карт у кольорі опублікувала у своїй книжці миколаївська краєзнавиця Світлана Бойчук. В Google карти знайти не вдалося. Разом із тим майбутнім дослідникам невдовзі відкриються можливості роботи в усіх європейських архівах та бібліотеках. І держава їх в цьому підтримає. Такий оптимізм допомагає нам у складних умовах сьогодення перебороти труднощі та рухатися в бік перемоги на всіх напрямках.

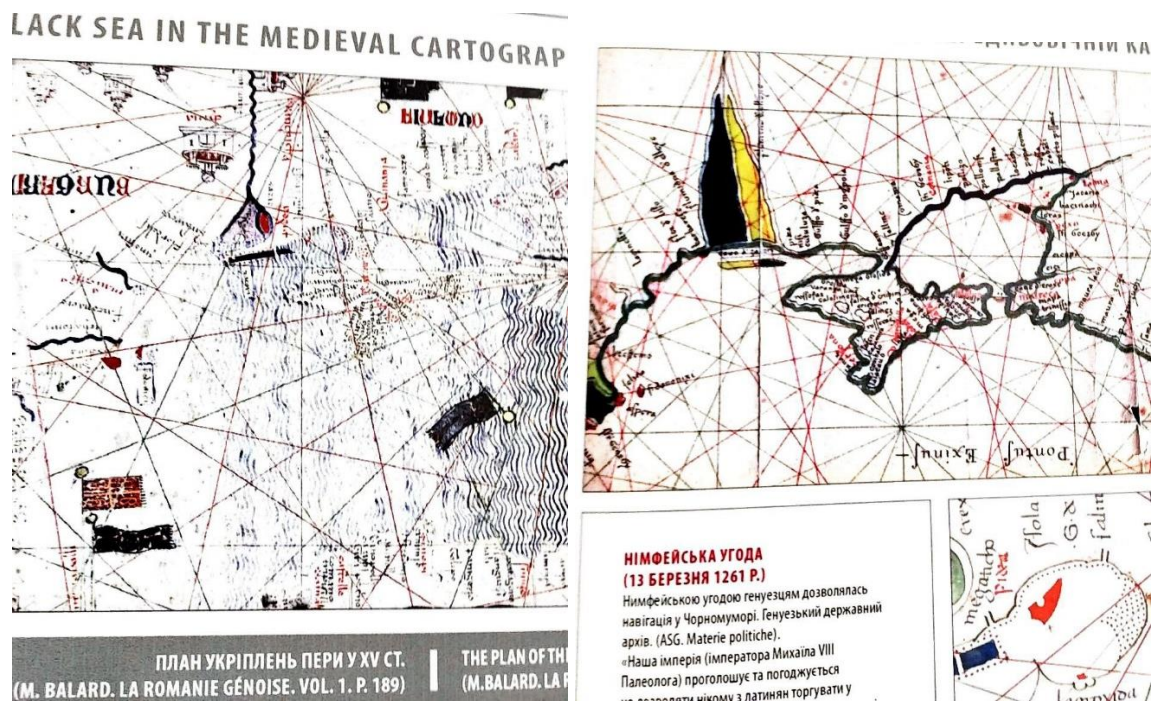

Рисунок 1 – Карти Мішеля Баларда

Повертаючись до Вітовта, зазначимо, що князь поставив перед собою амбітну мету піднести добробут держави, розширивши межі зовнішньої торгівлі. Він використав політичну кон'юнктуру і сміливо втілював свою задумку безпосередньо в життя. Майбутні дослідники, оволодівши масивом документів, безумовно, розкриють перед нами більш повну картину середньовічної історії нашого краю та зроблять свій внесок в заповнення прогалін та білих плям історії Півдня України.

Список використаних джерел:

1. Господаренко О. Торго-економічні відносини Золотої Орди та італійських морських республік / О.Господаренко. Наш Крим.2016. Вип.2. С.179-187.
2. Господаренко О. Про генуезьку присутність на території Миколаївської області: історико-географічні й археологічні зауваження /О.Господаренко. Емінак. 2015. С.54-59.
3. Нора П. Теперішнє, нація, пам'ять / П.Нора. К.:Кліо, 2013.318с.

Abstract: The problem of trade relations between the Crimea and the Grand Duchy of Lithuania and the establishment of the Vitovka trade center in the Mykolaiv region is considered.

Keywords: trade, Grand Duke, Middle Ages, Tatars, Crimea.